

- National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport), 2 (122) 20. 20. (40-47).
15. Maksymchuk I. A., Sahach O. M., Demchenko I. I., Furdyk S. B., Maksymchuk B. A., Protas O. L., Mezhirovskaya L. Y., Kuzko E. O. (2020). Self-education in the context of the formation of pedagogical skills of the future teacher. Scientific Journal of M.P. Dragomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport), 2 (122) 20. 203 (88-95).
16. Bakhmat, N., Maksymchuk, B., Voloshyna, O., Kuzmenko, V., Matviichuk, T., Kovalchuk, A. ... Maksymchuk, I. (2019). Designing cloud-oriented university environment in teacher training of future physical education teachers. Journal of Physical Education and Sport, 19 (4), 1323-1332.
17. Maksymchuk, I., Maksymchuk, B., Frytsiuk, V., Matviichuk, T., Demchenko, I., Babii, I. ... Savchuk, I. (2018). Developing pedagogical mastery of future physical education teachers in higher education institutions. Journal of Physical Education and Sport, 18 (2), 810-815.
18. Sushchenko L. P. (2003). Theoretical and methodological principles of professional training of future specialists in physical education and sports in higher educational institutions. PhD thesis. 2003. 45.
19. Matviychuk T. F. Formation of pedagogical skills at future teachers of physical education and the process of professional training. PhD thesis. Lviv, 201.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).22

Полищук Д.М.
магістрант кафедри фізичного виховання і педагогіки спорту
Сушко Р.О.

доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент Київський університет імені Бориса Грінченка

ВПЛИВ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ У ФУТБОЛІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМАНД

В дослідженні проаналізовано взаємозв'язок змагальної діяльності і селекційної роботи на трансферному ринку українських футбольних клубів «Шахтар» Донецьк і «Динамо» Київ за період 2000-2020 рр. Поставлені завдання вирішено за допомогою аналізу та узагальнення даних науково-методичних літературних джерел і мережі Інтернет, ретроспективного аналізу документальних матеріалів, методів математичної статистики.

В результаті проведеного дослідження визначено динаміку кількісного представництва іноземних легіонерів, що захищали кольори провідних клубів України «Шахтар» Донецьк і «Динамо» Київ у національному чемпіонаті по футболу у сезонах 2000-2020 рр., проаналізовано статистичні показники трансферних переходів двох провідних клубів чемпіонату України по футболу. Авторами зазначено, що флагмани українського футболу ФК «Шахтар» Донецьк і ФК «Динамо» Київ ведуть запеклу спортивну боротьбу на футбольному полі, водночас проаналізовано ефективність селекційної роботи клубів на трансферному ринку, де з'ясовано пріоритетну успішність «гірників» за період 2000-2020 рр. Яскраві особистості, відомі у футбольному світі, прикрашають гучними іменами потужну фінансову діяльність команд, яка має значущий вплив на змагальний результат.

Ключові слова: футбол, селекція, міграція, легіонер, чемпіонат України.

Полищук Д.С., Сушко Р.А. Влияние селекционной работы в футболе на эффективность соревновательной деятельности команд. В исследовании проанализирована взаимосвязь соревновательной деятельности и селекционной работы на трансферном рынке украинских футбольных клубов «Шахтер» Донецк и «Динамо» Киев за период 2000-2020 гг. Поставленные задачи решены с помощью анализа и обобщения данных научно-методических литературных источников и сети Интернет, ретроспективного анализа документальных материалов, методов математической статистики.

В результате проведенного исследования определена динамика количественного представительства иностранных легионеров, которые защищали цвета ведущих клубов Украины «Шахтер» Донецк и «Динамо» Киев в национальном чемпионате по футболу в сезонах 2000-2020 гг., проанализированы статистические показатели трансферных переходов двух ведущих клубов чемпионата Украины по футболу: количество трансферов украинских и иностранных игроков, сумма затрат на трансфер, прибыль от продажи игроков, трансферное сальдо. Представлены результаты соревновательной деятельности футболистов, которые составили самые успешные трансферные переходы. Авторами выделено, что флагманы украинского футбола ФК «Шахтер» Донецк и ФК «Динамо» Киев ведут ожесточенную спортивную борьбу на футбольном поле, проанализирована эффективность селекционной работы клубов на трансферном рынке, где определена приоритетная успешность «горняков» за период 2000-2020 гг. Яркие личности, известные в футбольном мире, украшают громкими именами мощную финансовую деятельность команд, которая имеет значимое влияние на соревновательный результат.

Ключевые слова: футбол, селекция, миграция, легионер, чемпионат Украины.

Polyshchuk D., Sushko R. The influence of selection work in football on the effectiveness of competitive activities of teams. The study analyzes the relationship between competitive activities and selection work in the transfer market of Ukrainian football clubs "Shakhtar" Donetsk and "Dynamo" Kyiv for the period 2000-2020. The tasks are solved by analyzing and summarizing

data from scientific and methodological literature sources and the Internet, retrospective analysis of documentary materials, methods of mathematical statistics. As a result of the study, the dynamics of the quantitative representation of foreign legionnaires who defended the colors of the leading clubs of Ukraine "Shakhtar" Donetsk and "Dynamo" Kyiv in the national football championship in the seasons 2000-2020 was determined, the statistical indicators of transfer transitions of two leading clubs football.

The authors note that the flagships of Ukrainian football FC Shakhtar Donetsk and FC Dynamo Kyiv are fighting fiercely on the football field, while analyzing the effectiveness of selection work of clubs in the transfer market, which clarifies the priority success of the Pitmen for the period 2000-2020 Bright personalities, known in the football world, adorn with loud names the powerful financial activities of teams, which has a significant impact on the competitive result.

Key words: football, selection, migration, legionnaire, Ukrainian championship.

Постановка проблеми. У більшості країн світу футбол по праву вважається видом спорту номер один за рейтингами популярності, прихильністю вболівальників і масовістю тих, хто займається [4, 11, 16]. Красива, цікава, стрімка, неймовірно емоційна гра дарує тисячам прихильників позитивні почуття радості від перемог улюблених команд, зробивши футбол для них стилем життя, професією і головним захопленням [1, 7, 18].

У багатьох країнах світу футбол став надприбутковим бізнесом за відповідної у всіх ланках успішної управлінської роботи, рівня ліги, конкурентної боротьби, концентрації кращих спортсменів тощо [2, 6, 14].

Флагманами українського футболу є ФК «Шахтар» Донецьк та ФК «Динамо» Київ, які представляють Україну на європейській арені. Велику роль у здобутках команд відіграє робота селекційних служб, завдяки якій підвищується рівень видовищності чемпіонатів України через придбання футболістів високого рівня [6, 9]. Питання впливу роботи селекційних служб двох провідних клубів України та спрямування їх пріоритетів роботи при комплектуванні складів команд на сезон є цікавою для наукового пошуку і заслуговує на вивчення через прогнозований вплив на ефективність змагального результату.

Аналіз літературних джерел. Популярною темою для розгляду вітчизняних і закордонних спеціалістів стала глобалізація спорту [1, 6, 12, 15], що вміщує багатогранність підходів до розгляду питань підготовки спортсменів [5, 8, 10, 13], проблем контролю [3], взаємозв'язку зі змагальною діяльністю міграції гравців [2, 6, 14], врахування психологічних аспектів [17]. Фахівцями виокремлено власні напрямки їх вивчення, проте всі погоджуються з необхідністю комплексного врахування проблемних питань з метою успішного узагальнення і пошуку шляхів вирішення [1, 7, 14].

Автори науково-методичних праць [2, 4, 16], що займаються вивченням розвитку футболу в Україні і світі побічно торкаються важливості питань селекційної роботи, що впливає на узгодженість взаємодії гравців між собою, команди з тренером, загальний змагальний результат, водночас у доступній літературі не приділено достатньо уваги ґрунтовному вивченню роботи селекційних служб, закордонного досвіду з цих питань і особливостей національних підходів до взаємодії керівництва клубів з агентами висококваліфікованих футболістів.

Мета дослідження – проаналізувати взаємозв'язок змагальної діяльності і селекційної роботи на трансферному ринку українських футбольних клубів «Шахтар» Донецьк і «Динамо» Київ за період 2000-2020 рр.

Методи і організація дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовано такі методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичних літературних джерел і мережі Інтернет, ретроспективний аналіз документальних матеріалів, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу досліджень. Основними конкурентами за титул флагмана українського футболу є два клуби-фаворити Української Прем'єр-ліги ФК «Шахтар» Донецьк та ФК «Динамо» Київ [19]. Співвідношення їх двобоїв у фіналі 65 % : до 35 % відповідно.

Результати виступу провідних клубів України по футболу напряму пов'язують з якістю селекційної роботи скаутів, які займаються пропозиційним доббором гравців-кандидатів, що мають вільний статус, або наміри змінити команду. Процедура узгодження достатньо тривала через низку позицій, що мають бути обговорені і затверджені як з боку гравця або його представників, так і з боку керівництва клубу за умови узгодження кандидатури футболіста з тренерським складом. Досить поширена практика попереднього медичного обстеження гравця, тестування, терміну перебування на навчально-тренувальному зборі з метою з'ясування ігрової комунікації з основним складом і прогнозування перспектив ефективності виступу. З метою з'ясування кількісних характеристик представництва іноземних легионерів, що захищали кольори провідних клубів України «Шахтар» Донецьк і «Динамо» Київ у національному чемпіонаті по футболу у сезонах 2000-2020 рр. доцільно зобразити їх інформативні показники схематично (рис. 1).

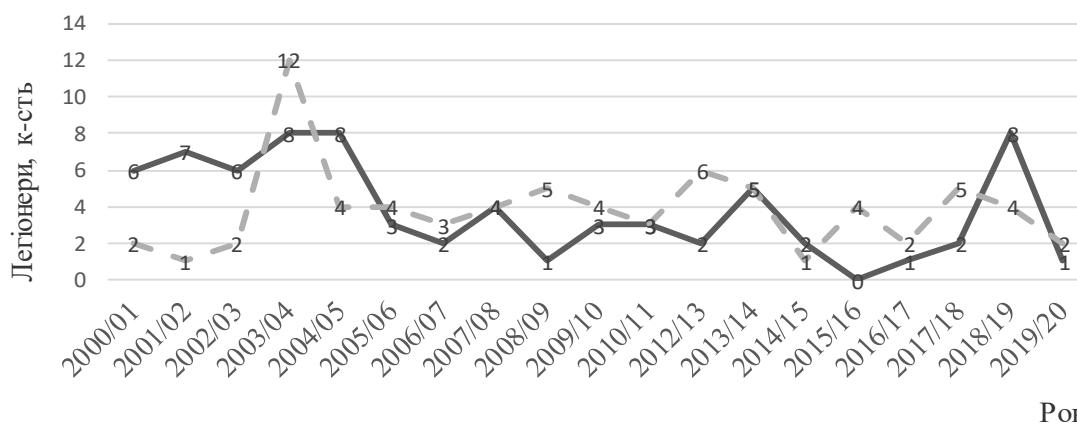

Рис.1. Динаміка показників кількості іноземних легіонерів у клубах «Шахтар» Донецьк і «Динамо» Київ за період 2000-2020 рр.,

де ФК «Шахтар» Донецьк – _____.

ФК «Динамо» Київ – _____.

Зображення рисунку 1 свідчать про хвилеподібну комплектацію команд іноземними легіонерами, що враховує такі вихідні дані:

- стратегічні завдання на сезон, потреба у корекції тактичних схем, що потребують заміну на виконавця відповідного рівня;
- необхідність гравця в команді для виконання конкретних змагальних завдань з урахуванням відповідного рівня (техніко-тактичної майстерності, фізичної підготовленості, антропометричних даних тощо) з метою протидії відомому супернику;
- заміна гравця команди, який за різних обставин виявив бажання залишити клуб (закінчення контракту, взаємодомовленість про переривання дії контракту, вигідна оренда тощо);
- підсилення команди на конкретній позиції (в основному це проблемні позиції на яких мало гравців у обої команди або позиції, де гравці потребують конкуренції);
- після продажу певних гравців за великі суми, необхідність комплектування молодими гравцями для подальшого їх розвитку та розвитку команди загалом, залежно від філософії футбольного клубу.

З початком XXI століття розвиток футболу вийшов на новий рівень у всіх країнах Європи за рахунок вкладання значних коштів в футбольні академії і їх плідної праці. Як наслідок, почала з'являтися велика кількість перспективних і обдарованих гравців. Цей аспект не оминув ФК «Шахтар» Донецьк – підвищилися продажі українських гравців у провідні клуби світу, очевидно, що прибуток від продажу гравців відбувається не тільки за рахунок іноземних легіонерів, а і за рахунок вітчизняних гравців, про що свідчать статистичні дані (табл.1).

Таблиця 1

Статистичні показники трансферних переходів ФК «Шахтар» Донецьк, (n = 20)

№з/п	Сезон, роки	Кількість трансферів укр./інозем. гравців, к-сть	Сума витрат на трансфер, млн євро	Прибуток продажу гравців, млн євро	Трансферне сальдо, млн євро
1	2000/2001	4 / 6	1	3	+ 2
2	2001/2002	1 / 7	1.7	-	- 1.7
3	2002/2003	0 / 6	1.5	0.2	- 1.3
4	2003/2004	1 / 8	18.1	-	- 18.1
5	2004/2005	0 / 8	37.6	-	- 37.6
6	2005-2006	4 / 3	13.5	0.4	-13.1
7	2006-2007	5 / 2	5.8	19	+13.2
8	2007-2008	5 / 4	54	47	-7
9	2008-2009	4 / 1	12.3	10	-2.3
10	2009-2010	1 / 3	14	41	+27
11	2010-2011	3 / 3	28.4	7	-21.4
12	2011-2012	2 / 3	15.2	10	-5.2
13	2012-2013	1 / 2	24.2	36	+11.8
14	2013-2014	3 / 5	71	68	-3
15	2014-2015	2 / 2	12	4	-8
16	2015-2016	-	-	96	+96
17	2016-2017	0 / 1	0.4	0.1	-0.3
18	2017-2018	0 / 2	2	2.5	+0.5
19	2018-2019	2 / 8	41.2	70	+28.8
20	2019-2020	2 / 1	5.5	1.5	-4
Всього		34 / 56	355.4	415.7	+60.3

У підсумку аналізу статистичних показників (табл.1) трансферних переходів ФК «Шахтар» Донецьк доцільно зробити висновок, що клуб переважно спрямований на запрошення іноземців, але не обходиться і без українських гравців. Узагальнюючи трансферну політику команди очевидно, що трансферне сальдо (різниця між витратами та прибутком від трансферів) ФК «Шахтар» є позитивним, тобто клуб отримує прибуток майже щороку. У сезонах, коли ФК «Шахтар» посідав 2^у сходинку чемпіонату України, це вважалося провалом та потребувало підсилення команди за рахунок приходу нових гравців, щоб повернутися втрачену першу позицію. Винятком можна вважати сезон 2008/2009 рр., коли ФК «Шахтар» зайняв 2 місце у чемпіонаті України, але у цьому ж сезоні став володарем останнього європейського Кубку УЄФА. У сезоні 2014/2015 через політичну ситуацію на сході країни ФК «Шахтар» був змушений покинути рідне місто Донецьк та футбольну арену, переїхавши грати у місто Львів. Як наслідок, у сезонах 2014/2015 та 2015/2016 рр. команда посіла 2 місце. Не

дивлячись на всі труднощі, після двох провальних сезонів команда вже четвертий рік поспіль стає чемпіоном України.

Аналізуючи трансферну політику футбольного клубу «Шахтар» Донецьк за останні 20 сезонів доцільно виокремити найбільш суттєві трансфери, які принесли клубу значний прибуток і вагому популярність у світі. Досягнуті результати, вміння виховувати, формувати, розвивати і удосконалювати футбольні таланти, успішна фінансова політика клубу «Шахтар» Донецьк свідчать про потужний внесок в розвиток футболу. Яскравою візитівкою вдалого керівництва ФК «Шахтар» Донецьк стали наступні відомі особистості футбольної спільноти:

- Анатолій Тимошук (1998 - 2007 рр.) – одна з легенд донецького клубу. В цій команді він став капітаном і основним гравцем збірної України. У складі гірників провів 326 матчів та забив 39 голів, став трьохкратним чемпіоном України, а також володарем трьох Кубків України і Суперкубку України. У 2007 році А. Тимошук, завдяки високим показникам, звернув на себе увагу багатьох провідних клубів, як результат у літнє трансферне вікно був проданий у Пітерський «Зеніт» (Росія) за 14.5 мільйонів євро;

- Франселіно Матузале да Сілва (2004 - 2007 рр.) – один з перших відкриттів головного тренера Мірчі Луческу, у складі команди провів 68 матчів та забив 25 голів. Футболіст своєю грою та результативністю допоміг команді здобути два чемпіонства України. У 2007 році, порушивши умови контракту, футболіст перейшов до іспанського клубу «Реал Сарагоса» за 14.5 мільйонів євро;

- Дмитро Чигринський (2002 – 2009 рр.) – вихованець академії футбольного клубу «Шахтар». У 2004 році Дмитро почав виступати за першу команду Шахтаря, у складі команди провів 83 гри і забив 7 голів. За час перебування у Донецьку Дмитро двічі став Чемпіоном України, перемагав у Кубку України та Суперкубку України, став володарем Кубку УЄФА у 2009 році. Своєю надійною грою в обороні та вдалими діями на футбольному полі Д. Чигринський звернув на себе увагу одного з найкращих футбольних клубів світу іспанської Барселони. Як наслідок 31 серпня 2009 року в Україні стався найдорожчий трансфер українського футболіста в історії незалежності України, іспанському клубу довелося викласти за захисника 25 мільйонів євро;

- Вілліан Боржес да Сілва (2007 – 2012 рр.) – один з кращих гравців в історії команди, який завдяки своєму дриблінгу та феноменальній техніці виборов місце основного гравця національної збірної Бразилії. У складі команди провів 221 матч та забив 37 голів. За п'ять років здобув чотири чемпіонства України, три Кубки України, три Суперкубки України та Кубок УЄФА у 2009 році. У 2012 році своєю грою гравець зацікавив російський клуб «Анжі» Махачкала. «Шахтар» отримав за цей трансфер 35 мільйонів євро;

- Фернандіньо (2005 – 2013 рр.) – бразильський опорний півзахисник, руйнівник центру півзахисту донецького «Шахтаря». За команду відіграв 184 матчі та забив 31 гол. Власними вдалими діями на футбольному полі гравець досяг рівня гравця національної збірної Бразилії. У складі команди здобув шість чемпіонств України, чотири Кубки України, три Суперкубки України та став останнім володарем Кубку УЄФА у складі гірників. За 8 сезонів Фернандіньо став одним з найкращих гравців чемпіонату України, чим звернув на себе увагу провідних клубів світу. У 2013 році англійський клуб «Манчестер Сіті» виклав за гравця 40 мільйонів євро;

- Генріх Мхітарян (2010 – 2013 рр.) – перший вірменський футболіст у складі команди. Один з найкращих футболістів пострадянського простору. За донецький клуб провів 72 гри за забив 38 голів. У складі «гірників» став трьохкратним чемпіоном України, володарем трьох Кубків України та одного Суперкубку України. У сезоні 2012 – 2013 рр. Г. Мхітарян встановив новий рекорд за забитими м'ячами за один сезон, відзначившись у воротах суперників 25 разів у 29 матчах чемпіонату України. Німецький клуб дортмунська «Борусія» у 2013 році виклала за вірменського півзахисника 27.5 мільйонів євро;

- Луїс Адріано (2007 – 2015 рр.) – бразильський нападник, який з першого сезону став основним гравцем «Шахтаря». За донецький клуб провів 266 матчів та забив при цьому 128 м'ячів. У складі команди здобув шість чемпіонств України, чотири Кубки України, чотири Суперкубки України та Кубок УЄФА. У фіналі Кубку УЄФА забив історичний гол, який зіграв значну роль у здобутті бажаного Євротрофею для України. У сезоні 2013 - 2014 рр. Ліги Чемпіонів УЄФА у матчі проти білоруського «Батє» Л. Адріано відзначився п'ятьма забитими м'ячами, чим повторив рекорд кращого гравця світу Ліонеля Мессі. Луїс увійшов до історії команди, як найкращий бомбардир клубу. У 2015 році, отримавши потужні перспективи для розвитку перейшов у італійський ФК «Мілан» за 8 мільйонів євро;

- Дуглас Коста (2010 – 2015 рр.) – бразильський півзахисник, один з найтехнічніших футболістів донеччан. У складі команди провів 203 матчі та забив 38 голів. За п'ять сезонів, проведених у команді здобув п'ять чемпіонств України, три Кубки України та чотири Суперкубки України. Успішними діями на футбольному полі звернув увагу футбольного гранда європейського футболу Мюнхенської «Баварії». У 2015 році за 30 мільйонів євро Д. Коста перейшов до німецького клубу;

- Алекс Тейшейра (2010 – 2015 рр.) – гравець атаки, один з кращих бомбардирів у історії команди. Провів 223 матчі та забив 89 голів. За свою кар'єру у «Шахтарі» виборов п'ять чемпіонств України, три Кубки України та три Суперкубки України. У 2016 році футбольний клуб із Китаю «Цзянсу Сунин» вимушив керівництво донеччан відпустити лідера, за що «Шахтар» отримав 50 мільйонів євро відступних за футболіста;

- Фред (2013 – 2018 рр.) – бразильський талант центру поля за донецький клуб провів 155 матчів за забив 14 голів. У складі «гірників» став трьохкратним чемпіоном України, володарем трьох Кубків України та трьох Суперкубків України. Будучи одним з найперспективніших футболістів Бразилії та чемпіонату України Фред звертає на себе увагу двох грандів англійського футболу «Манчестер Сіті» та «Манчестер Юнайтед». Таким чином у 2018 році відбувся найдорожчий трансфер в історії ФК «Шахтар» та загалом українського футболу, за 59 мільйонів євро Фред перейшов до «Манчестер Юнайтед»;

- Ярослав Ракицький (2006 – 2018 рр.) – вихованець академії футбольного клубу «Шахтар» Донецьк. За 13 років перебування у клубі став лідером команди та національної збірної України. На думку багатьох українських футбольних

експертів українського футболу Я.Ракицький володів найкращою довгою передачею у всій Європі. У складі команди Ярослав провів 326 матчів та забив 14 голів. За свою довгу кар'єру у складі Донецького гранду здобув вісім чемпіонств України, шість Кубків України та шість Суперкубків України. У 2018 році перейшов у російський футбольний клуб Пітерський «Зеніт» за 10 мільйонів євро.

Конкурентна боротьба ФК «Динамо» Київ, нав'язана ФК «Шахтар» Донецьк, за перше місце у чемпіонаті України спонукала до плідної роботи на трансферному ринку. Динамівці почали запрошувати легіонерів (переважно латиноамериканців) та формувати свій вектор розвитку клубу. ФК «Динамо» Київ почав заробляти кошти на підготовці власних вихованців, відпускаючи футболістів у клуби Європи, водночас, укладались угоди продажу легіонерів, які завдяки вдалій грі у Єврокубках звертали увагу іноземних клубів. Особливості селекційної роботи ФК «Динамо» Київ щодо трансферних переходів представлено у табл.2.

Таблиця 2

Статистичні показники трансферних переходів ФК «Динамо» Київ, (n – 20)

№з/п	Сезон, роки	Кількість трансферів укр./інозем. гравців, к-сть	Сума витрат на трансфер, млн євро	Прибуток продажу гравців, млн євро	Трансферне сальдо, млн євро
1	2000-2001	0 / 2	4	40	+36
2	2001-2002	0 / 1	1	-	-1
3	2002-2003	0 / 2	4.8	1	-3.8
4	2003-2004	2 / 12	17.25	-	-17.25
5	2004-2005	1 / 4	8.2	0.75	-7.45
6	2005-2006	6 / 4	6.4	1	-5.4
7	2006-2007	0 / 3	3.45	4	+0.55
8	2007-2008	0 / 4	13.7	4.5	-9.2
9	2008-2009	1 / 5	13.6	3	-10.6
10	2009-2010	1 / 4	15.7	22.5	+6.8
11	2010-2011	2 / 3	24.5	7	-17.5
12	2011-2012	0 / 6	21.1	23	+1.9
13	2012-2013	2 / 6	40.7	9.5	-31.2
14	2013-2014	1 / 5	47	6.5	-40.5
15	2014-2015	0 / 1	6	24.5	+18.5
16	2015-2016	2 / 4	9.5	15	+5.5
17	2016-2017	2 / 2	2.5	22	+19.5
18	2017-2018	1 / 5	8.5	42	+33.5
19	2018-2019	2 / 4	20.5	7.5	-13
20	2019-2020	1 / 2	3.2	10	+6.8
Всього		24 / 74	261.8	243.75	-18.05

Підсумковий аналіз статистичних показників трансферних переходів ФК «Динамо» Київ дозволяє зробити висновок, що трансферна політика клубу не завжди мала позитивний баланс: невисока кількість гравців, які приходили до клубу дійсно стали гравцями основного складу, футболісти не приносили користь клубу, та продані за невеликі суми. Підтвердженням слугує трансферне сальдо ФК «Динамо» Київ, яке у багатьох випадках негативне. Проте, не дивлячись на всі труднощі з селекцією гравців, які приходили до клубу, команда кожен рік нав'язує серйозну боротьбу ФК «Шахтар» за чемпіонський титул.

При проведенні дослідження трансферної політики футбольного клубу «Динамо» Київ з 2000 року до 2020 року доцільно виокремити найвдаліші продажі, які демонструють ефективну роботу «Динамо» на трансферному ринку:

- Сергій Ребров (1992 – 2000 роки) – вихованець футбольного клубу «Шахтар» Донецьк потенціал нападника розкрив у футбольному клубі «Динамо» Київ. За команду провів 360 матчів та забив 177 голів, став дев'ятиразовим чемпіоном України, володарем восьми Кубків України та одного Суперкубку України. У київському клубі став основним гравцем та бомбардиром команди, що і призвело до запрошення у національну збірну. У 2000 році англійський клуб «Тоттенхем» Хотспур виклав за С. Реброва 11 мільйонів євро;

- Есмаель Бангура (2007 – 2009 роки) – гвінейський нападник, який з першого матчу продемонстрував високий рівень підготовленості та результативність за нову команду. За кар'єру у «Динамо» провів 46 матчів і забив 28 голів. З київським клубом виграв один чемпіонат України та один Суперкубок України. У 2009 році нападником зацікавився французький «Ренн» та виклав за гравця 11 мільйонів євро;

- Браун Ідейє (2011 – 2014 роки) – нігерійський нападник, який завдяки швидкісним якостям на тренуваннях відразу став основним гравцем «Динамо» Київ. За команду провів 78 матчів та забив 35 голів, став володарем Кубка України. Після трьох впевнених сезонів за «Динамо» Київ перейшов у англійський клуб «Вест Бромвіч Альбіон» за 10 мільйонів євро;

- Джермейн Ленс (2013 – 2015 роки) – нідерландський півзахисник, який на лівому фланзі півзахисту феноменальними діями підкорив багатотисячну армію фанатів «Динамо» Київ. За кар'єру у «Динамо» провів 74 матчі та забив 16 голів. З

київським клубом виграв один чемпіонат України та два Кубки України. У 2015 році англійський клуб «Сандерленд» виклав за гравця 11.5 мільйонів євро;

- Роман Єременко (2008 – 2011 роки) – фінський півзахисник, який володів ефективно поставленим ударом з обох ніг, показав якісну техніку гри в обороні, ставши одразу фундаментом у грі центру півзахисту команди «Динамо» Київ. Провів 127 матчів та забив 7 голів, став володарем двох Суперкубків України та один раз чемпіоном України. У 2011 році Роман Єременко перейшов у російський клуб «Рубін» Казань за 13 мільйонів євро;

- Олександр Драговіч (2013 – 2016 роки) – австрійський захисник, гравець основного складу «Динамо» Київ. З першого сезону став одним з лідерів команди. Провів 66 матчів та забив 1 гол. З київським клубом виграв два чемпіонати України, два Кубки України та один Суперкубок України. У 2016 році Олександр перейшов до німецького футбольного клубу «Байер 04» за 18 мільйонів євро;

- Юнес Беланда (2013 – 2017 роки) – мароканський атакуючий півзахисник, який міг зіграти і на позиції піднападника. За команду «Динамо» Київ провів 56 матчів та забив 8 голів. У складі киян виграв один чемпіонат України та два Кубки України. У 2017 році підписав контракт з турецьким клубом «Галатасарай», трансфер обійшовся у 9 мільйонів євро;

- Андрій Ярмоленко (2006 – 2017 роки) – український півзахисник, вихованець чернігівської «Десни», на футбольному полі вирізнявся бразильською технікою. У складі киян провів 340 матчів та забив 137 голів. Андрій Ярмоленко неодноразово визнаний кращим гравцем чемпіонату України. За 11 років у «Динамо» Андрій Ярмоленко виграв три рази чемпіонат України, два Кубки України та три Суперкубки України. У 2017 році завдяки ефективним діям та результативності А. Ярмоленко зацікавив одного з грандів німецького футболу «Борусію» Дортмунд, з якою і уклав довгостроковий контракт, сума трансферу склала 25 мільйонів євро.

Висновок. Флагмани українського футболу ФК «Шахтар» Донецьк і ФК «Динамо» Київ ведуть запеклу спортивну боротьбу на футбольному полі, водночас проаналізовано ефективність селекційної роботи клубів на трансферному ринку, де з'ясовано пріоритетну успішність гірників за період 2000-2020 рр. Яскраві особистості, відомі у футбольному світі, прикрашають гучними іменами потужну фінансову діяльність команд, яка має значущий вплив на змагальний результат.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі ґрунтуються на необхідності вивчення особливостей селекційної роботи в іноземних футбольних клубах з метою порівняння і узагальнення ефективних підходів.

Література

1. Борисова О. В. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту. / О.В. Борисова, Р.О. Сушко // [методичні рекомендації]. – Київ.: Вид. «Науковий світ». – 2016. – 35 с.
2. Дорошенко Е., Соболь Е. Фактори міграції в контексті впливу на результативність змагальної діяльності кваліфікованих футболістів. / Е. Дорошенко, Е. Соболь // Науковий часопис [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2018. – Вип. 9. – С. 51-54.
3. Мітова О. О. Проблеми контролю в сучасних командних спортивних іграх. / О.О. Мітова // Спортивний вісник Придніпров'я. Науково-практичний журнал. – Дніпро. – №3. – 2015. – С. 89–96.
4. Ніколаєнко В. В. Особливості розвитку футболу на сучасному етапі. / В. В. Ніколаєнко, О. В. Байрачний // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2012. – №3. – С. 17-20.
5. Поли Р. Глобализация спорта (на примере футбола). / Р. Поли // Наука в олимпийском спорте. – 2013. – № 4. – С. 52-57.
6. Сушко Р. О. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу). / Р.О. Сушко // [монографія]. – Київ: Центр учбової літератури. – 2017. – 360 с.
7. Сушко Р. Міграція у системі підготовки футболістів високої кваліфікації (на матеріалі чемпіонатів України). / Р. Сушко, Д. Мельник // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2019; – 10(118). – С. 135-141.
8. Doroshenko E. The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods. / E. Doroshenko, R. Sushko, . Koryahin, M. Pityn, I. Tkalic, O. Blavt // Human Movement. – 2019. – vol.20(4). – P.33-40.
9. Chung J. Globalization, media imperialism and south Korean sport / Jaeyong Chung, Sunhwan Hwang, Doyeon Won // International journal of the history of sport. – 2015. – Vol. 32, Issue 3. – P. 494–498.
10. Darby P. Football academies and the migration of African football labour to Europe / P. Darby, G. Akindes, M. Kirwin // Journal of Sport and Social Issues. – 2007. – Vol. 31, N 2. – P 143–161.
11. Football in Asia: history, culture and business: red. Cho Y. –New York, Taylor &Francies. – 2015. – 193 p.
12. Giulianotti R. Globalization and sport / R. Giulianotti, R. Robertson [ets.] / – Malden : Blackwell Publishing, 2008. – 144 p.
13. Huang F. Globalization and the governance of Chinese sports: the case of professional basketball / Fuhua Huang, Fan Hong // International journal of the history of sport. – 2015. – Vol. 32, Issue 8. – P. 1030-1043.
14. Lanfranchi P. Moving with the ball: The migration of professional footballers / P. Lanfranchi, M. Taylor // . – Oxford: Berg, 2011.
15. Maguire J. Power and global sport / J. Maguire // . – London : Routledge, 2005. – P. 207–233.
16. Poli R. Des migrants a qualifier. Les footballeurs africains dans quatre pays europeens / R. Poli // In: Nedelcu M. (ed.) La mobilite internationale des competences. Situations recentes, approches nouvelles. – Paris: L'Harmattan, 2004. – P. 143-164.
17. Sushko R. Psychological selection in game sports on the basketball example. / R. Sushko, N. Vysochina, A. Vorobiova,

- E. Doroshenko, V. Pastuhova, F. Vysochin // Journal of Physical Education and Sport © (JPES), Vol.19 (3), Art. 250, P. 1708 - 1714, 2019. DOI:10.7752/jpes.2019.03250
18. Taylor M. Global players? Football, migration and globalisation, c. 1930-2000 / M. Taylor // Historical Social Research. – 2006. – Vol. 31, N1. – P 7–30.
19. Федерація футболу України. Офіційний сайт. Код доступу: <http://www.ffu.ua/>

References

1. Borisova O. (2016) Development of sports games in the context of globalization of sports. / O. Borisova, R. Sushko // [methodical recommendations]. - Kyiv.: Ed. "Scientific world". - 35 p.
2. Doroshenko E., Sable E. (2018) Factors of migration in the context of influencing the effectiveness of competitive activities of qualified football players. / E. Doroshenko, E. Sable // Scientific Journal [National Pedagogical University Drahomanov]. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). - Vip. 9. - P. 51-54.
3. Mitova O. (2015) Problems of control in modern team sports games. / O. Mitova // Sports Bulletin of the Dnieper. Scientific and practical journal. - The Dnieper. - №3. - P. 89–96.
4. Nikolaenko V. (2012) Features of football development at the present stage. / V. Nikolaenko, O. Bayrachny // Theory and methods of physical education and sports. – №3. - P. 17-20.
5. Polly R. (2013) Globalization of sports (on the example of football). / R. Poly // Science in Olympic sports. - № 4. - P. 52-57.
6. Sushko R. (2017) Development of sports games in the context of globalization (based on basketball). / R. Sushko // [monograph]. - Kyiv: Center for Educational Literature. - 360 p.
7. Sushko R. (2019) Migration in the system of training highly qualified football players (on the material of Ukrainian championships). / R. Sushko, D. Melnyk // Scientific journal of NPU Drahomanov. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). - 10 (118). - P. 135-141.
8. Doroshenko E. (2019) The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods. / E. Doroshenko, R. Sushko, Koryahin, M. Pityn, I. Tkalych, O. Blavt // Human Movement. – vol.20(4). – P.33-40.
9. Chung J. (2015) Globalization, media imperialism and south Korean sport / Jaeyong Chung, Sunhwan Hwang, Doyeon Won // International journal of the history of sport. – Vol. 32, Issue 3. – P. 494–498.
10. Darby P. (2007) Football academies and the migration of African football labour to Europe / P. Darby, G. Akindes, M. Kirwin // Journal of Sport and Social Issues. – Vol. 31, N 2. – P 143–161.
11. Football in Asia: history, culture and business: red. Cho Y. –New York, Taylor &Francies. – 2015. – 193 p.
12. Giulianotti R. (2008) Globalization and sport / R. Giulianotti, R. Robertson [ets.] / – Malden : Blackwell Publishing. – 144 p.
13. Huang F. (2015) Globalization and the governance of Chinese sports: the case of professional basketball / Fuhua Huang, Fan Hong // International journal of the history of sport. – Vol. 32, Issue 8. – P. 1030-1043.
14. Lanfranchi P. (2011) Moving with the ball: The migration of professional footballers / P. Lanfranchi, M. Taylor // . – Oxford: Berg.
15. Maguire J. (2005) Power and global sport / J. Maguire // . – London : Routledge. – P. 207–233.
16. Poli R. (2004) Des migrants a qualifier. Les footballeurs africains dans quatre pays europeens / R. Poli // In: Nedelcu M. (ed.) La mobilite internationale des competences. Situations recentes, approches nouvelles. – Paris: L'Harmattan. – P. 143-164.
17. Sushko R. (2019) Psychological selection in game sports on the basketball example. / R. Sushko, N. Vysochina, A. Vorobiova, E. Doroshenko, V. Pastuhova, F. Vysochin // Journal of Physical Education and Sport © (JPES), Vol.19 (3), Art. 250, P. 1708 - 1714. DOI:10.7752/jpes.2019.03250
18. Taylor M. (2006) Global players? Football, migration and globalisation, c. 1930-2000 / M. Taylor // Historical Social Research. – Vol. 31, N1. – P 7–30.
19. Football Federation of Ukraine. Official site. Access code: <http://www.ffu.ua/>

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).23
УДК 371.217.3:796.1

Присяжнюк С.І.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри безпеки життєдіяльності та фізичного виховання
Державного університету телекомунікацій, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ ФОРМ АКТИВНОГО ВІДПОЧИНКУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РОЗУМОВОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ УЧНІВ ДРУГИХ-ТРЕТІХ КЛАСІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У даній статті висвітлено ефективність використання малих форм активного відпочинку для підвищення розумової працездатності учнів початкових класів впродовж навчального дня. Виявлено, що в учні других-третьох класів починаючи з другого уроку розвивається стійка тенденція щодо стомленості організму. Особливо втому організму дітей розвивалася на уроках математики, і зокрема, якщо вони були передбачені розкладом занять на третьому чи четвертому уроці. Розвитку процесів втому дітей цього віку сприяло також тривалість уроку 45 хв, замість